

Машинний переклад у сучасному суспільстві

Сьогодні машинний переклад – це один з популярних видів діяльності людини. Не дивлячись на обмеження якості вихідного тексту, машинний переклад дійсно полегшує повсякденну перекладацьку роботу, прискорює та вдосконалює традиційний процес перекладу.

У XXI столітті – столітті науки і інформатики – машинний переклад стає особливим і ефективним засобом для міжмовної комунікації у всіх галузях сучасної науки і техніки. Появу машинного перекладу можна і потрібно вважати активним помічником, а не конкурентом у перекладацькій діяльності.

Потреба в перекладі як виді інформаційної діяльності щорічно збільшується, тому актуальним сьогодні є пошук раціональних шляхів вирішення проблеми швидкого та значного за обсягом перекладу. Машинний переклад можна розглядати як альтернативу традиційному. Однак, не варто забувати про комунікативну еквівалентність тексту перекладу.

Комунікативна еквівалентність нового тексту по відношенню до оригіналу забезпечується виконанням трьох основних вимог:

- текст перекладу повинен у повному обсязі передавати зміст оригіналу;
- текст перекладу повинен відповідати нормам мови перекладу;
- текст перекладу повинен бути приблизно рівний з оригіналом за своїм об'ємом [1].

Однак застосовуючи машинний переклад, виконати вказані вимоги до тексту перекладу часто неможливо. Це пояснюється недосконалістю систем машинного перекладу. Зважаючи на наявність неперекладених слів, стилістичні та граматичні помилки, редагування є обов'язковим етапом оброблення одержаного тексту.

Переклад, зроблений комп'ютером, поки що далеко не ідеальний, але текст, отриманий в результаті роботи електронного перекладача, дозволяє у більшості випадків зрозуміти суть документа, який перекладається. Далі цей документ можна корегувати, маючи базове знання іноземної мови та добре орієнтуючись у предметній галузі, до якої належить інформація, що перекладається [2: 82].

Останнім часом якість комп'ютерного перекладу покращилася. Проте існують проблеми з граматичними та синтаксичними зв'язками у реченні, з відтворенням термінології. Зважаючи на образність та стилістичне навантаження художньої літератури, автоматичний переклад таких текстів є неможливим. Найчастіше машинний переклад застосовується при перекладі документації, інструкцій, листів з електронної пошти, сторінок з Інтернету (Web-сторінок). Інше застосування систем – полегшення рутинної роботи перекладачів, виконання за них підрядкового перекладу, який можна легко відкорегувати [3: 107].

Багато науковців працюють над вирішенням проблем автоматичного перекладу, що зумовлено практичною необхідністю у ньому. Крім того, у сучасному суспільстві спостерігається тенденція до зростання обміну інформацією. Підраховано, що тільки з одного галузевого НДІ для забезпечення доступу його співробітників до закордонної (іншомовної) спеціальної літератури потрібен штат з 20 кваліфікованих перекладачів, що інтенсивно працювали б над перекладами і не займалися нічим іншим. На 2009 рік кількість сторінок, перекладених тільки засобами автоматичного перекладу, оцінювалася в 1,5 млн. сторінок на рік. З іншого боку, це всього лише 1% від усіх перекладних у світі текстів [4: 86].

Говорячи про машинний переклад, слід пам'ятати, що комп'ютер – створіння бездушне. Він не розуміє мовних нюансів, натяків у тексті, того, що називається тонкою грою слів. Та і, власне, зрозуміти зміст тексту повною мірою йому не під силу. Мислення як такого при машинному перекладі не відбувається: речення розчленовується на частини мови, в ньому виділяються стандартні конструкції, слова і словосполучення перекладаються за словниками, що знаходяться в пам'яті машини. Потім перекладені частини мови збираються за правилами іншої мови у речення [5: 28].

Отже, комп'ютер поки багато в чому не може замінити перекладача. Чи варто тоді взагалі застосовувати системи машинного перекладу? Звичайно, варто. Якщо комп'ютер використовується для перекладу літературних текстів, то виходить чорновий варіант тексту, так званий підрядний переклад, який перетворюється на витвір мистецтва людиною, яка погано володіє мовою оригіналу, але є хорошим літературним редактором. Якщо ж йдеться про переклад технічних текстів, то тут при правильному виборі словника за фахом, в рамках якого написаний текст, виходить цілком задовільний результат, що іноді не вимагає подальшого втручання. Взагалі необхідність редагування комп'ютерного перекладу дуже часто виникає у зв'язку з проблемами, перерахованими вище. Для цього системи машинного перекладу обов'язково мають засоби редагування текстів [6: 94].

Для якісного перекладу дуже важливо, щоб практично всі слова початкового тексту легко було знайти і в словнику системи. А ті з них, яких в ньому немає, переносяться в текст неперекладеними вже на виході з системи, і їх згодом перекладають вручну при редагуванні результатів перекладу. Такі слова можуть вплинути на якість перекладу речень. Річ у тому, що для визначення, до якої частини мови відноситься дане слово, система проводить аналіз всього речення в цілому. При цьому імітується розумова діяльність людини (таку систему прийнято називати системою з елементами штучного інтелекту). Якщо значення хоч би

одного слова в реченні не визначене, то це може спотворити аналіз всього речення, а іноді і результати всього перекладу.

Таким чином, результати машинного перекладу часто вимагають редагування. Наскільки адекватними можна вважати результати перекладу на комп'ютері? Це визначається не тільки якістю системи машинного перекладу, але і якістю подальшого редагування. Нерідко систему машинного перекладу використовує як підмогу фахівець, якому потрібно швидко перекласти, наприклад, технічну документацію. Тоді проблема коректного вживання термінів вирішується сама собою.

Зараз спостерігається новий прояв інтересу до систем машинного перекладу у зв'язку з розвитком мережі Internet. Мільйони людей, які говорять різними мовами, опинилися в єдиному інформаційному просторі. Домінує в Мережі англійська мова, але є користувачі, які нею не володіють, як, втім, є безліч Web-сторінок, написаних не англійською. Для полегшення перегляду сторінок Internet на незнайомій користувачеві мові з'явилися доповнення до браузерів, які здійснюють негайний переклад вибраних користувачем фрагментів Web-сторінки, що переглядається. Достатньо лише виділити частину тексту мишкою і перенести її на спеціальну панель або натиснути покажчиком на спеціальну кнопку меню. Прикладом такого перекладача є система Web Trans Site фірми Промт, створена на базі програми Stylus, яка підключається як до браузера Netscape Navigator, так і до браузера Microsoft Internet Explorer [7: 82]. В майбутньому слід чекати збільшення в Internet числа серверів-перекладачів.

Отже, системи машинного перекладу надають такі переваги як оперативність, практичність, доступність, гнучкість, можливість обирати, багатофункціональність.

Якість машинного перекладу визначає ступінь складності науково-технічного тексту: чим складніший текст, тим більше помилок траплятиметься в здійсненому машиною перекладі. Такі помилки значною мірою дезінформують перекладача щодо предметно-логічного та прагматичного значення у вихідному тексті, неточно окреслюють предмет висловлення.

Існує ряд типових помилок, що виникають у ході машинного перекладу. *До граматичних* проблем перекладу можна віднести неправильне розпізнавання типів зв'язків між членами речення, що в свою чергу порушує порядок членів речення, заміна одного члена речення на інший, комп'ютерному перекладачеві досить складно дається розпізнавання родової та відмінкової форм.

До лексичних проблем, перш за все, відноситься неправильний принцип відбору словникових відповідників, повна або часткова неперекладність, неправильний переклад термінології.

Насамперед машинний переклад виконує функцію допоміжного інструмента в роботі перекладача, оптимізує процес перекладу, обробляє великі обсяги інформації. Результати машинного перекладу неодмінно підлягають редагуванню з метою запобігти проникненню помилок у кінцевий текст перекладу.

Програми перекладу вдосконалюються, розширюються функції алгоритмів, поповнюються словники та збільшується кількість тематик. Можливо в майбутньому з'являться системи перекладу, які стануть вірними помічниками в перекладацькій роботі, їм можна буде довірити переклад технічних текстів із вузькоспеціалізованою термінологією та складною граматиною. Проте на даний момент машинний переклад це – лише допоміжний інструмент у роботі перекладача.

Література

1. Мацак Ж.Г., Скоробогатова Т.І. Машинний переклад та його специфіка. – Режим доступу до ресурсу: http://www.rusnauka.com/31_ONBG_2009/Philologia/54653.doc.htm.
2. Хвоц П.М. Прикладна лінгвістика сьогодні. – К.: Світ, 2004. – 210 с.
3. Кузьменко Д.М. Комп'ютерна лінгвістика і Web 2.0. – К.: Наукова думка, 2009. – 250 с.
4. Евдокимов А.С. Искусство машинного перевода. – М.: Hard'N'Soft, 2005. – №7. – С. 86-91.
5. Пиотровский Р.Г. Текст, машина, человек. – М.: Наука, 1987. – 160 с.
6. Прохорова Е.А. Компьютер как инструмент. – К.: Випол, 2000. – 198 с.
7. Рейтблат А.И. Комментарий в эпоху интернета // Новое литературное обозрение, 2004. – № 66. – С. 82-90.